

tón Török Csaba teológus így jellemezte a könyvet: „Szabó Ferenc hatalmas ismeret- és forrásanyagot dolgozott ebbe a könyvbe, amelyben a tudós teológus lelkipásztori/pasztorális érzékenységgel adja át a teológiai ismereteket és érzékletessé teszi a két szinódusnak a kollegialitás jegyében folyt, vitáktól korántsem mentes munkáját.”

A szerző teológiai gondolatmenete a II. Vatikáni zsinat, a perszonalizmus, a morálteológia megújulását alapvetően elősegítő Bernhard Häring teológus, a házassághoz szükséges alapvető elköteleződést, az *optio fundamentalist* kidolgozó Karl Rahner munkáinak megvilágításait mutatja be. A két családszinóduson jelentős szerepet játszó német teológusok, Reinhard Marx és Walter Kasper gondolatait elemzi, akikkel mélyen egyetértve a teológiai fejlődést és a pasztorális képzést szorgalmazza.

Látja az eszmény és a valóság közötti szakadékokat, hangsúlyozza a fokozatosság elvét, s elveti a *minden vagy semmi* pedagógiáját. Földézi a jezsuita Martini bíboros ma is érvényes, új utakat kereső elgondolásait, s mindenekelőtt Ferenc pápának az Evangéliumból és az isteni irgalomból kiinduló, házasságot és családot megmenteni és felemelni akaró szempontjait világítja meg.

Nem fél a kényes kérdésektől, nagy tekintélyekre hivatkozva mutatja be a mai kor problémáit. Reinhard Marx bíboros érseket idézi: „Nagyon sokat dolgoztunk teológiai síkon nemcsak a válással kapcsolatos témakörben, hanem a házasság teológiájának terén is. Mindig megdöbbsz, amikor néhányan ezt mondják: Minden világos! (...) Nagyon sok tennivalónk van, sokat beszélünk szakemberekkel, kánonjogászokkal és teológusokkal, akik elismerik, hogy sok probléma van a házasság szentsége és érvényessége körében...”

Szabad legyen megjegyezni, hogy gyakorló lelkipásztor koromban, s hozzátehetem, megyéspüspökségem idején ugyanezekkel a gondokkal találkoztam és találkozom, amelyeknek csupán egyik rész kérdése az elvált és újránházásodottak szentségeihez járulása. Alapvető probléma, hogy a fiatalok — tisztelet a kivételnek — nem a hittől áthatva kötnek házasságot, sokévi együttélés után mondhatni, házasságot rendeztetnek, a házasság jó része megkereszteltlen, s ezáltal csak érvényes, de nem szentségi a házasságuk. Sokszor, ismerve a házasságlandókat, megjósolható, hogy nem lesz tartós az elvált egész életre szóló elköteleződés, majd pedig legjobb esetben az egyházi bíróság semmissé teszi az *eleve érvénytelen*.

A szerző különös gonddal elemzi Josef Fuchs SJ-nek, a hosszú ideig a Pápai Gergely Egyetemen tanító professzornak a gondolatait, melyek közül a következőket emeli ki: a morálteológia nem lehet kizárólag a parancsok és a bűnök tana, s nem is lehet a lelkeség teológiájának (aszketika, misz-

tika) körébe utalni, hanem a Krisztusban való meghívást, a keresztény élet művészetét a Szentírás alapján, Krisztus és az üdvösség misztériuma távlatában kell kidolgozni. A zsinat tanítása alapján elveti azt a felfogást, hogy a morálteológia kizárólag a leendő gyóntatók kiképzését szolgáló morális legyen, bár a papok, lelkipásztorok szempontjait is figyelembe kell venni. Az új morálteológiát nem lehet egyszerűen a kánonjog keretében illeszteni, de elhanyagolni sem lehet a hívő viszonyát az egyházi hatóságokhoz.

A mai kor kereszténységének is örök eszménye és célja, hogy felnőjön Krisztus törvényéhez, s az erkölcsi magatartásban őhozzá hasonuljon. A keresztény morális ezért a belső felkészültséggel kell, hogy törődjön, amely egyben a felelősség morálisa is. A Hegyi Beszéd és az első János-levél erkölcsstanába kell beilleszteni a keresztény házasság lelkeségét — Szent Pál nyomán, aki a férj és feleség egyenlőségi viszonyát Krisztus és jegyese, az egyház szeretetmisztériumába helyezi. Férj és feleség mindketten arra hívtak, hogy kölcsönösen Isten szeretetéről tanúskodjanak, segítve egymást ebben a törekvésben.

A szerző annak a reményének is hangot ad, hogy a két szinódus nyomán, a záródokumentum alapján Ferenc pápa majd új távlatokat nyit, és meghaladja elődjének, Szent II. János Pál pápának *Familiaris consortio* enciklikáját. Ferenc pápa kijelentette: „A szinódus tapasztalata jobban megértette velünk, hogy a tanítás igazi védői nem azok, akik a betűt, hanem azok, akik a szellemet védelmezik; nem az eszmét, hanem az embert, nem a formulát, hanem Isten szeretetének és megbocsátásának ingyenességét.”

Páter Szabó Ferenc könyvét kötelező olvasmánnyá tenném a lelkipásztorok számára, ajánlanám a hitoktatóknak és minden felnőtt nagykorú kereszténynek. (*Jezsuita Könyvek*, Budapest, 2015)

BÁBEL BALÁZS

A fenti írással köszöntjük Szabó Ferencet 85. születésnapján. (A szerk.)

SERVAIS PINCKAERS OP: SÉTA AZ ERÉNYEK KERTJÉBEN

Míg Aquinói Szent Tamás művét gyakran hasonlítják egy középkori katedrálshoz, addig a belgiumi Louis de Raeymaeker (Jacques Maritainhez hasonlóan) a tomizmust zárt szisztéma helyett növekvő, élő organizmusnak látja. A tamási erkölcs-felfogást továbbvive, mindkét analógiával összhangban írja a szintén belgiumi Servais Pinckaers *Séta az erények kertjében* című könyvében: „Saját erkölcsi életünket mindnyájunknak magunknak

kell felépítenünk, akár egy lelki épületet, és tökéletesítésére szüntelenül törekednünk kell.”

A *Séta* valójában nem is csak egy könyv, hanem mindjárt két kötet fordítását is tartalmazza: *Az erények védelmében* című a domonkos szerzetes életében megjelent utolsó könyve, míg az *Erények és szenvedélyek* már csak halála után jelenhetett meg. Az első erény-felfogását adja elő, a második ennek fő téziseit megtartva új megvilágításba helyezi, hiszen előtérbe állítja az érzelmek szerepét az erkölcsi és spirituális életben.

Pinckaers a két könyvben különös figyelmet fordít arra, hogy az egyes erények egymást át-meg átjárva kölcsönösen táplálják minden más erényt. Ezért a kötetben több kulcserénnyel is találkozhatunk: ilyen a szeretet, ami a legfőbb erény és az erények anyja, a hit, amely a legszorosabban összefügg a tettekkel, a tisztetet, amely szerinte *par excellence* erény, az okosság, ami vezet a többi erényt, az igazságosság, ami dinamikus harmóniát teremt az erények közt, a nagylelkűség, ami a többi erényt az igazi nagyság felé segíti, az imádás, ami az isteni erények forrása, a bölcsesség, ami az ember erényének teljessége — és még sorolhatnánk. Erénykonceptiója tehát teljes mértékben megfelel annak, amit Maritain az organiztikus megközelítés feltételének vélt: „minden kapcsolódási pont létfonosságú, minden egyes rész az egész által létezik”.

Már *Az erények védelmében* erénylistája is tartalmaz egy szokatlan elemet, a járást, amelyet Pinckaers az úton levés jelentőségével köt össze, a második könyv ehhez a humort, a csendet, valamint (a munkát követően) a pihenés és a sportosság (illetve sportszerűség), továbbá a harag erényét is hozzáteszi — az utóbbi szerepeltetése különösen megdöbbentő lehet, hiszen a haraggal a főbűnök között is találkozunk. Az erények sokarcúságára mutat rá ezzel Pinckaers. Az emberi élet minden területén megtalálhatjuk az erényességet, ami életünket cseppet sem akadályozza, sőt: e kiválóságok beteljesítése önmagunk kibontakoztatásának útját jelenti.

A kötet elsődleges értéke azonban mégsem annyira erénylistájának bőségében vagy az egyes erények tárgyalásában rejlik, hanem az erkölcshez való holisztikus és pozitív hozzáállásában. A szerző hangsúlyozza, hogy az erény elszakíthatatlan kapcsolatban van örömmel és boldogsággal: nem véletlenül kezdi fejtegetéseit az evangéliumi perikópákkal, melyekben Krisztus új, a boldogságot középpontba helyező törvényt ad az embereknek. A Katolikus Egyház Katekizmusán is dolgozó atya az erényeket időnként megszemélyesíteni látszik, és ezzel rávilágít: ugyanúgy folytonosan tökéletesíthető, de mindig is befejezetlen módon ismerjük meg őket a tapasztalat által, mint ahogy más embereket. Pinckaers számára ezzel kap-

csolatban világos: Krisztus követése nem egy parancssornak való engedelmesség, hanem egy személy nyomában járás.

A Szent Tamás felfogását képviselő szerző az erényetika metafizikai bázisára is figyelmet fordít. A könyvben kevésszer tematizálódik, de végig ott húzódik a háttérben például a test és lélek egységének gondolata. Ehhez képest kimondottan viszsztatérő témája az az erkölcsfelfogás, amelyet „voluntarizmusnak” bélyegez: ez a szabad akaratot statikusnak képzelel el, mint ami adottként lehetőséget biztosít számunkra a törvény betartására vagy megszegésére. A törvényesség azonban itt nem jelenthet mást, mint egy adott „minimumot”, amit vagy elérünk, vagy sem. Ehhez képest Pinckaers a szabadság fejlődéshez kapcsolt elméletét képviseli: a szabadság szerinte képesség arra, hogy kiváló tetteket vigyünk végbe, ezáltal eleve egy pozitív minőség, amely egyre teljesebbé tehető, és mindig új ideálokat állíthat elénk. A fejlődéssel kapcsolatban az egyén erkölcsi fejlődésére is kitér a szerző: ebben csupán az első szakaszt látja a szenvedélyekkel folytatott küzdelemnek, ezt átlépve az erkölcsileg érett személy érzelmeit is az erényeknek megfelelően éli meg, ami a boldogság biztosabb alapja, mint az élvhajhászás. Mindez az az erkölcssteológiai szellemiséggel is jár nála, amely nem annyira a bűnökre és a bűntudatra fordítja a figyelmünket, hanem az öröme — így egy jóval felszabadítóbb morálteológia alapjait mutatja fel, mint az általa „kazuisztikának” is nevezett irányzat.

Az egyes fejezetek Pinckaers könyvében rendre a meghaladni kívánt állásponttal szemben fogalmazódnak meg, ám ez azzal jár, hogy a könyv egészében a kelleténél nagyobb mértékben repetitív válik — nem is beszélve bizonyos, első olvasásra túlzónak ható általánosításokról, amik abból következnek, hogy a szerző sokszor tudatosan az érvelő stílus alternatíváit választja. (Ezzel Szent Tamás nagyon is racionális szemléletét lát-szik kiegészíteni, aki szerinte kevéssé figyelt a spirituális és pasztorális szempontokra.) Hogy az ismétléseken az olvasó ne ütközzön meg — és hogy a meggondolatlan ható részeket át-gondoltan a helyükre tehesse — érdemes lehet a könyv fejezeteit (amelyekből csak egy kicsit van több, mint az év heteiből) hétről hétre haladva, egyenként olvasni, hagyva, hogy kicsírázzanak bennünk. Mindeközben nem megfélemlítve Pinckaers intéséről: „Más az a tudás, amelyet könyvekből (...) szerzünk meg, és más a bölcsesség (...). Hasonlóképpen, sokkal jobban megismerjük az erényeket azáltal, ha gyakoroljuk azokat (...), mint bármilyen, mégoly okos elméletből.” (Ford. Szabó Ráhel; *Kairosz*, Budapest, 2015)

PAÁR TAMÁS